

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Op de deining van de wetenschap. Leven en werk van Gustaaf Frederik Tydeman (1858-1939), zeeofficier en hydrograaf

Acda, G.M.W.

Citation

Acda, G. M. W. (2019, January 30). *Op de deining van de wetenschap. Leven en werk van Gustaaf Frederik Tydeman (1858-1939), zeeofficier en hydrograaf*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/68262>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/68262>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The following handle holds various files of this Leiden University dissertation:

<http://hdl.handle.net/1887/68262>

Author: Acda, G.M.W.

Title: Op de deining van de wetenschap. Leven en werk van Gustaaf Frederik Tydeman (1858-1939), zeeofficier en hydrograaf

Issue Date: 2019-01-30

Op de deining van de wetenschap

De uitgave van dit boek werd mede mogelijk gemaakt door financiële bijdragen van het Admiraal Van Kinsbergenfonds, de Vereeniging de Prins Hendrik Stichting, de J.E. Jurriaanse Stichting, de Dienst Hydrografie, het Koninklijk Instituut voor de Marine en de Koninklijke Vereniging van Marineofficieren.

OP DE DEINING VAN DE WETENSCHAP

Leven en werk van
Gustaaf Frederik Tydeman
(1858-1939), zeeofficier en
hydrograaf

G.M.W. Acda

Uitgeverij Van Wijnen - Franeker

Vormgeving: Bureau Garage BNO, Kampen, www.garage-bno.nl

Druk: Bariet, Meppel

Omslagafbeelding: G.F. Tydeman in het groot tenue van vlagofficier (NIMH)

Het Nederlands Instituut voor Militaire Historie heeft getracht alle rechthebbenden van het fotomateriaal te achterhalen. Mochten personen of instanties desondanks van mening zijn dat foto-rechten niet zijn gehonoreerd, dan kunnen zij zich wenden tot het instituut.

Niets van deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. De meningen en opvattingen die in deze publicatie worden uitgesproken, zijn en blijven voor de verantwoordelijkheid van de auteur. Zij geven niet noodzakelijkerwijs de mening weer van de minister van Defensie.

No part of this book may be reproduced in any form by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the publisher. The views expressed in this publication are those of the author and do not necessarily reflect the views of the Minister of Defence.

© 2019 by the Netherlands Institute of Military History, The Hague, the Netherlands

Printed in the Netherlands

ISBN 9789051945577

NUR 689

www.uitgeverijvanwijnen.nl

Voor Jeanne

Inhoud

Woord vooraf 11

Inleiding 13

- Een oceanografisch vaartuig 13
- Wetenschap en marine 15
- Vraagstelling en verantwoording 17
- Wetenschap en marine in de Nederlandse geschiedschrijving 18
- Wetenschap en marine in internationale publicaties 21
- De biografie als historisch verslag 22
- Bronnen en een korte inhoudsopgave 24

HOOFDSTUK 1

Jeugdjaren en beroepskeuze 26

- Inleiding 26
- De families Tydeman en Kühn 26
- Gustaafs vroegste jeugdjaren 29
- De zeehavenstad Harlingen 31
- Naar de hogere burgerschool 33
- Broek in Waterland 34
- Gustaafs beroepskeus 36

HOOFDSTUK 2

Jaren van vorming in de Koninklijke Marine 38

- Inleiding 38
- Maritiem Nederland rond 1875 38
- De organisatie van de marine 39
- Materieel en personeel 41
- Reilen en zeilen van de marine 41
- Beroep en opleiding van de marineofficier 42
- Artsen, vlootgeestelijken en reserveofficieren 44
- Herkomst en cultuur van de aan het KIM opgeleide officieren 45
- Het stramien van de officiersloopbaan: een wettelijke regeling 46
- Traktementen en toelagen 49
- Marineofficieren verenigd 50
- Het Heerenlogement 52
- Het lesrooster en de leraren 52
- Drie instituutsjaren 55
- De beëdiging tot officier 60
- Van Den Helder tot voorbij de evenaar 61
- Zuid-Afrika en weer huiswaarts 63

Varen wereldwijd en hydrografie in Nederland en Indië 67

Inleiding	67
Naar de Oost	67
Wennen aan de tropen	69
Op de oostkust van Borneo	71
Hydrografisch werk	74
De thuisreis	76
Vlagvertoon en havenbezoeken	77
In de Oude Wereldzee	79
Met een politiekruiser in de Noordzee	81
Weer naar Indië	83
De oorlog in Atjeh	84
Onrust en Krakatau	86
Opnieuw naar Atjeh	89
Een eenzame dood	92
Voor het eerst aan boord van een opnemer	95
Thuisreis via Kaap de Goede Hoop	97
Het huwelijk Tydeman – Tydeman	98
Hydrografie in de Eemsmonding	99
Hydrografie op het departement	101
Commandant van een opnemer	106
Commandant van een kanonneerboot met hydrografische opdracht	112
Leraar zeevaart- en sterrenkunde	113
Conclusie	117

De Koninklijke Marine en de wetenschap 118

Inleiding	118
Een toenemend belang van hydrografie en oceanologie	119
<i>Denken en handelen in de wetenschap</i>	119
<i>Ontdekkingsreizen over zee</i>	120
<i>Wetenschap, nationalisme en imperialisme</i>	122
<i>Maritieme wetenschappen binnen de marine</i>	127
<i>Hydrografie in Nederland</i>	128
<i>Hydrografie in Oost- en West-Indië</i>	130
<i>De hydrografische opnemingen</i>	132
<i>Zeeofficieren en de wetenschap</i>	136
<i>Een internationale vergelijking</i>	137
<i>Wetenschappelijke instellingen en de marine</i>	139
<i>Samenwerking van marine en wetenschap in de praktijk</i>	142

De Siboga-expeditie	143
<i>Een lange voorgeschiedenis</i>	143
<i>Wie wordt commandant van het expeditieschip?</i>	151
<i>De uitreis naar Indië</i>	153
<i>Eindelijk de expeditie</i>	155
<i>Plan en uitvoering van de expeditie</i>	156
<i>De verslagen van de expeditie</i>	159
<i>Afscheid</i>	164
<i>Tydemans rapportages</i>	165
<i>De Siboga-expeditie in historisch perspectief</i>	167
De Snellius-expeditie en verdere exploraties wereldwijd	168
<i>De Snellius-expeditie</i>	168
<i>Hydrografie na 1900</i>	170
<i>Internationale hydrografische contacten</i>	172
<i>Wetenschappelijke expedities en de marine in Nederlands Nieuw-Guinea en Suriname</i>	173
<i>Zwaartekrachtmetingen</i>	177
Conclusie	178

HOOFDSTUK 5

Carrière van een zeeofficier 181

Inleiding	181
Eerste officier van een pantserdekschip	181
Operaties in West-Indië	183
Commandant van een wachtschip en van een opleiding	184
Activiteiten buiten de marine	186
Commandant van een pantserschip	187
Commandant van het Koninklijk Instituut voor de Marine	189
Zoon Frits op eigen benen	194
Afscheid van het KIM	195
Weer naar zee	197
Eskadercommandant	199
Nederland, China en Japan	201
Vlagvertoon	202
Laatste maanden in Indië	208
De hoed met pluimen	209
's Rijkswerf in Amsterdam	212
Directeur en commandant der Marine te Amsterdam	213
Nevenfuncties	216
De Staatscommissie voor de verdediging van Nederlandsch-Indië	217
Nog eenmaal naar Indië	220
Laatste jaar in Amsterdam	224
Conclusie	226

Een liefhebber van de wetenschap in actieve pensioenjaren 227

Inleiding 227

Familie en een nieuwe marinebaan 228

Zoon, schoondochter en kleinkind 228*Inspecteur Onderwijs* 230

Nevenwerkzaamheden 233

Visserij en Defensie 233*Zeemanshuis* 233*De Commissie Schipperswet* 234*KNMI* 235*De Koninklijke Nederlandse Vereniging voor Luchtvaart* 236*Tweemaal een blijk van waardering* 236

Wetenschappelijke expertise 238

Het KNAG, De Zeeën van Nederlandsch Oost-Indië en een atlas 238*Gedenkboek 1898-1923* 239*De ‘getij-kwestie’* 240

Familie en vrienden 243

Levenseinde van Maria Tydeman 243*Twee jaar in de Verenigde Staten* 245*Laatste jaren* 249

Conclusie 254

Conclusie 255**Bijlage** 261**Summary and conclusion** 266**Noten** 274**Geraadpleegde bronnen** 326**Registers** 351**Lijst van afkortingen** 356**Over de auteur** 358